

Dokaj nov pristop, tako po vsebini kot tudi po metodologiji pa pomeni vključitev prometnih zvez v funkcijsko vrednotenje naselij. Rezultati so, kljub ne previsoki izračunani pozitivni korelaciji med prometnimi zvezami in centralnimi funkcijami naselij, zadovoljivi in bodoče študije o centralnih naseljih bodo ta novi aspekt morale upoštevati. Pohvaliti je treba tudi kartografske prikaze, ki so temeljito in pregledno izdelani.

Zanimivi so nekateri sklepi, do katerih je prišel Malić: temeljne oskrbne funkcije se postopoma širijo v vsa večja podeželska naselja, centralne funkcije se čedalje bolj kopičijo v občinskih središčih (po Maliću III. stopnja) in v gravitaciji k višjim središčem prihaja do sprememb v korist nekaterih (Zagreb) in škodo drugih (Sisak).

I. Vrišer

Dr. Lilijana Gavrilović, Poplave u SR Srbiji u 20. veku (Vzroki in posledice). Posebna izdaja Srbskega geografskega društva, 137 str. + 27 priloge. Beograd 1981.

V SR Srbiji, zlasti v Vojvodini in ob Moravi, so poplave huda grožnja. Potencialno je ogroženih 968 km² ali 10,24 % republike. Od tega odpade na porečje Tise 26,8 %, Donave 19,8 %, Velike Morave 17,8 %, porečje Save 14,3 %. Drina kot mejna reka je izpuščena iz obravnave. Za jugoslovanske razmere je nadpovprečen ne le obseg poplav, ampak tudi njihova pogostost. Ob Donavi nastopajo približno vsako četrto leto, ob Tisi vsako šesto leto, ob Savi vsako peto leto, ob Veliki Moravi zaradi velike ogoljčenosti nekaterih krajev in erozije prsti ter rečnega nanašanja pa je prišla v letih 1920—1976 ena poplava povprečno na 1,4 leta. Poglejmo si škodo dveh novejših katastrofalnih poplav: poplava 1963 je vdrla v 13.619 zgradb, od katerih se jih je 1.094 zrušilo. Poplava 1965 je poškodovala 16.000 hiš in Sava je to leto ogrozila 77 naselij. Zlasti na Donavi in Moravi novejša poplave presegajo prejšnje maksimalne zabeležene vodostaje, kar je pri Tisi tudi posledica omejitve poplavnega območja z nasipi. Protipoplavnih nasipov je v SR Srbiji skupno že za 2.500 km, a je po mnenju avtorice še vedno premalo. Tudi v Srbiji, po navedbah Gavrilovićeve, prezgodaj pozabljajo na nezgodo in pozabljajo, da je preventiva cenejša kot kurativa. Kot uspešno obrambo omenja avtorica primer poplave 1965 na Donavi, kjer je sodelovalo okoli 50.000 ljudi; takrat so v času poplave zgradili 177 km zasilnih (»zajčjih«) nasipov.

Slovenskega bralca pa ne zanima samo obseg poplav v Srbiji, temveč tudi način, kako se je avtorica lotila študije. To pa predvsem zaradi primerjave s kolektivnimi raziskavami poplavnih področij v Sloveniji, ki potekajo po programu Geografskega inštituta Anton Melik pri SAZU, in so objavljene v inštitutskem glasilu Geografski zbornik. Da gre za drugačen pristop, govori že naslov; tu poplave, tam geografija poplavnih področij. Pri Gavrilovićevi je v ospredju zgodovinsko-hidrološko-statistični pristop. Zbrana gradiva, pridobljenega zlasti iz raznih laboratorijev in poročil ter iz hidrološke službe, ne podaja skupaj pri poplavnem ozemlju ene reke, temveč v več razdelkih in poglavjih. Naj navedem naslove samo treh poglavij: genetska klasifikacija poplav, posledice poplav, zaščita od poplav. V prvem poglavju opisuje poplave ločeno po naslednjih vzrokih: a) poplave, ki jih povzročajo obilne padavine in topljenje snega (teh je največ), b) ledene poplave, c) poplave kot plod soupadanja visokih voda na več rekah, d) hudoourniške poplave, e) poplave, nastale zaradi zemeljskega plazua, f) poplave zaradi zrušenja jezua. Relief in njegov mlajši razvoj, ki je v nekaterih slovenskih študijah močno v ospredju, je pri Gavrilovićevi zanemarjen. Omenja ga na kratko med posrednimi vzroki, a še tu predvsem kot dejavnik hitrosti odtokanja. Sedanja tektonika ni omenjena kot možni delni posredni vzrok. Močno je v ospredju ogoljčenost porečja in erozija prsti ter temu

ustrezno rečno odlaganje v strugi, kar napravi Moravo vedno bolj hudo-urniško. Pri nekaterih njenih pritokih so si ekstremne amplitude vodostaja v razmerju do 1:7.240.

Ker je prikaz poplav v Srbiji delo enega avtorja in ne cele skupine, kot je to primer v Sloveniji, je prikaz enotnejši. Ker se bolj opira na hidrologijo, je bolj v ospredju kvantifikacija. Pohvaliti kaže tudi poudarjen prikaz protipoplavnih mer. Žal pa tudi Gavrilovičeva ni mogla povedati, koliko so te mere že omejile poplavna področja ali jih celo odpravile. Slednje je po mnenju avtorice predvsem v primeru Donave pred jezom HE Džerdap, kar pa v luči najnovejših poplav tudi ni nesporno. Ker je težišče obravnave pri vzrokih in posledicah poplav, pogrešamo v knjigi tudi razmejitve na vsakoletne, večletne, stoletne itd. obsege poplav ter podrobnejšega prikaza gospodarske zmogljivosti poplavnih področij. Skromno prikazano je tudi prilagojevanje človeka na ogroženo okolje.

Primerjavo lahko zaključimo z ugotovitvijo, da bi pred pričetkom raziskav poplav in poplavnih področij v Sloveniji in Srbiji skupen posvet nedvomno prispeval k bolj celovitemu pristopu k proučevanju. Žal pa se, kot kaže, raziskovalci medsebojno niso poznali. Med viri knjige dr. L. Gavrilovičeve ni omembe podobne kake slovenske študije, v slovenskih objavah ne kake srbske raziskave poplavnega območja. Slovenski raziskovalci bi se mogli zgledovati pri dr. Gavrilovičevi predvsem glede bogate hidrološke dokumentacije. Njen pomen presega poplave in prispeva k poznavanju vodnih razmer Srbije vobče.

I. Gams

Iz inozemske geografske književnosti

Geografija na Bolgarija. Tom 2. Ikonomičeska geografija. (Naselenie, selišta, stopanski otarasli). Izdal Geografski inštitut na Bolgarska akademija na naukite, Sofija 1981, 452 strani.

Med številnimi znanstvenimi prispevki, s katerimi so bolgarske raziskovalne inštitucije prispevale pomemben delež k proslavi jubileja 1300-letnice bolgarske državotvornosti, sodi tudi »Geografija na Bolgarija«. Monografija je razdeljena v tri dele: prvi je namenjen fizični, drugi ekonomski in tretji del regionalni geografiji. Iz zasnovanega programa je doslej izšel le njen drugi del — Ikonomičeska geografija, prvi del je v tisku, medtem ko je tretji del monografije šele v pripravi.

Tako so po dvajsetih letih bolgarski geografi ponovno pripravili gospodarskogeografski pregled svoje države. Kajti že v letu 1961 so izdali reprezentativno ekonomskogeografsko monografijo (570 strani), ki sta jo uredila akad. A. Beškov in E. Valev, in je bila sestavni del geografije Bolgarije v dveh delih (njen prvi del — Fizičeska geografija — je izšel šele leta 1966 in obsega 548 strani).

Podobno kot v številnih deželah realnega socializma ima geografija tudi v Bolgariji izredno pomembno mesto v vsedržavnem upravno-načrtovalnem sistemu. Večina raziskovalnega dela na področju ekonomske geografije je po svoji najširši temeljni naravnosti usmerjena v preučevanje najrazličnejših aktualnih vprašanj, ki so pomembna pri odločanju in načrtovanju prihodnjega gospodarskega in družbenega razvoja. Kajti teoretično-metodološke osnove in praktični rezultati bolgarske ekonomske geografije so v čedalje večjem obsegu pomembni, ako ne že odločilni pri novi upravno-teritorialni organiziranosti države, preurejevanju regionalne gospodarske strukture in njenem dopolnjevanju, prostorskem načrtovanju itd. S takšnimi in še z drugimi rezultati se je geografija v naši sosednji državi močno utrdila in se čedalje vidneje uveljavlja kot izredno pomembna znanstveno-raziskovalna in aplikativna veja celotne družbene nadgradnje.